

Lafkadio Hern **Nepoznati Japan**

Izabrao i preveo

MILAN MILETIĆ

BUK&FAL

Predgovor

U predgovoru za svoju šarmantnu knjigu *Priče iz drevnog Japana*, g. Mitford piše 1871. godine:

„Knjige koje sam prethodnih godina napisao o Japanu ili su sastavljene od zvaničnih napisa ili su pretežno usputni utisci putnika. O unutrašnjem životu Japanaca, svet zna tek sasvim malo; njihova religija, njihova praznoverja, njihov način razmišljanja, tajanstveni izvori iz kojih se napajaju – sve su to same zagonetke“.

Ovaj nevidljivi život o kojem piše g. Mitford upravo je *Nepoznati Japan* od kojeg sam uspeo da uhvatim nekoliko odblesaka. Čitalac će, verovatno, biti razočaran tek nekolicinom njih, jer boravak od nešto više od četiri godine u narodu – pa sve i pokušavajući da usvojim njihove navike i običaje – jedva da je dovoljan da strancu omogući da, u ovom čudnovatom svetu, počne da se oseća kao kod kuće. Niko, više od autora, ne oseća koliko malo je toga prikazano na ovim stranicama i koliko toga još ostaje da se dovrši.

Raširene verske ideje – naročito ideje proizašle iz budizma – i zanimljiva praznoverja, ovlaš dotaknuta u ovim skicama, gotovo nisu raširene među obrazovanim klasama novog Japana. Osim karakteristične ravnodušnosti prema apstraktnim idejama, uopšte, i metafizičkim spekulacijama, naročito, današnji prozapadni Japanac, na intelektualnom planu, stoji gotovo u ravni sa obrazovanim Parižaninom ili Bostoncem. Međutim, uz sav neprikladan prezir, sklon je uživanju u svim mogućim idejama o natprirodnom, a velikim religijskim pitanjima današnjice pristupa savršeno apatično. Nje-

govo univerzitetsko poznavanje filosofije retko ga prisiljava da se udubi u izvesno nezavisno proučavanje odnosa, društvenih ili psiholoških. Za njega, praznoverje je jednostavno – praznoverje, i šta ono predstavlja za emocionalnu prirodu ljudi – uopšte ga ne zanima¹. I to ne samo zbog toga što on odlično razume ljude, nego zbog toga što se klasa kojoj pripada, i dalje, nerazumno, premda sasvim prirodno, stidi starih verovanja. Mnogi među nama, koji sebe sada nazivamo agnosticima, zbrajamo osećanja s kojima smo, u periodu oslobođanja od vere, daleko iracionalnije od budizma, gledali na mračnu teologiju naših otaca. Intelktualni Japan agnosticizam je obuzeo tek pre nekoliko decenija, a naprasnost ove duhovne revolucije dovoljno objašnjava načelne, premda verovatno ne sve uzroke sadašnjeg pristupa vladajuće klase budizmu. Zasada se, to je izvesno, graniči s netrpeljivošću; i dok su osećanja prema religiji, čak i različitoj od praznoverja, uistinu takva, osećanja prema praznoverju, različitom od religije, mora da su zaista veoma jaka.

Međutim, nesvakidašnju privlačnost japanskog života, tako različitog od života u svim drugim zemljama, ne treba tražiti u evropeiziranim krugovima. Treba je tražiti u izvrsnom, običnom narodu, onom koji u Japanu, kao što je slučaj i u svim zemljama, predstavlja narodne vrline i koji je i dalje privržen svojim uзорitim drevnim običajima, svom piktoresknom oblačenju, svojim budističkim slikama, svojim kućnim svetilištima, svom divnom i dirljivom obožavanju predaka. Upravo je to život kojeg strani posmatrač nikada ne može da se zasiti, ako je te sreće i ako je dovoljno saosećajan da se približi životu koji ga ponekad prisiljava da posumnja da li je pravac našeg razmetljivog napretka na Zapadu, zaista pravac moralnog razvitka. Svakodnevno, kako godine odmiču, otkrivaće neku neobičnu i neočekivanu lepotu u njemu. Kao i drugde, i život ovde ima svoju mračnu stranu, ali je ona blistava u poređenju sa mračnom stranom života na Zapadu. I ovde život ima svojih nedostataka, svo-

¹ Upadljiv kontrast ovoj ravnodušnosti predstavlja čvrst, racionalan, dalekovid konzervativizam grofa Torija – otmien izuzetak.

jih poroka, svojih okrutnost; ipak, što ih čovek više gleda, sve više se zaprepašćuje njihovom izvanrednom dobrotom, čudesnom strpljivošću, ljubaznošću, jednostavnom srdačnošću, neposrednim milosrđem. A naše veliko zapadnjačko razumevanje, naša najraširenija praznoverja, ma koliko prezrena, u Tokiju su na velikoj ceni, kao fragmenti nepisane literature sopstvenih nada, strahova, iskustava sa dobrim i lošim – kao primitivni naponi u pronalaženju rešenja zagonetke Nevidljivog protoka laganijih i zapaljivijih praznoverja naroda koje, i pored sve privlačnosti japanskog života, uistinu, može da razume samo onaj koji je dugo živio s njim. Neka od njihovih verovanja su zlokobna – poput verovanja u demone-lisice, na šta se traći obavezno obrazovanje; međutim, veliki broj njih, po lepoti i imaginaciji mogu da se pored s grčkim mitovima, u kojima najotmeniji pesnici našeg vremena i dalje nalaze nadahnuće; dok, mnogi drugi, koji ohrabruju ljubaznost prema ubogima i dobrotu prema životinjama, nikada nisu iznedrili ništa osim najsrećnijih moralnih rezultata. Zaprepašćujuća drskost domaćih životinja, i relativna neustrašivost mnogih divljih stvorenja u prisustvu čoveka; beli oblaci od galebova koji lebde iznad svakog parobroda koji se približava očekujući mrvicu; komešanje golubova u strehama povrh hramova koje hodočasnici vabe da pokljucaju rasuti pirinač; prelepe rode iz starih gradskih parkova; jelen iz svetilišta u očekivanju kolačića i milovanja; ribe koje proviruju iz svetih lotosovih jezeraca kad neznatčeva senka padne preko vode – ovi i stotine drugih predivnih prizora imaju da zahvale ljubavi, premda je nazivaju praznoverjem, koja u najjednostavnijem obliku dočarava uzvišenu istinu o Jedinstvenosti života. Pa čak i kada razmatramo verovanja, manje privlačna od ovih – praznoverja čija neotesanost može da nasmeje – nepristrasni posmatrač dobro će postupiti ako na umu ima Lekijeve¹ reči:

¹ Vilijam Edvard Hartpol Lek (1838–1903), irski istoričar i publicista. – *Prev.*

Mnoga praznoverja, bez sumnje, odgovaraju grčkoj ideji o ropskom „strahu od bogova“, i proizvod su neizrecive bede ljudskog roda, međutim, ima veoma mnogo drugih s različitim sklonostima. Praznoverja se obraćaju našim nadama, kao i našim strahovima. Često pronalaze i zadovoljavaju najdublje žudnje srca. Ona pružaju izvesnost tamo gde je razum u stanju da pruži samo mogućnost ili verovatnost. Obezbeđuju zamisli u kojima imaginacija voli da boravi. Ponekad, čak, prenose nove potvrde moralnih istina. Stvaraju želje koje samo ona mogu da zadovolje, i strahove koje samo ona mogu da uguše, često postaju suštinski element sreće; a njihova utešiteljska efikasnost najviše se oseća u mučnim časovima kada je najpotrebnija. Više dugujemo sopstvenim iluzijama nego sopstvenom znanju. Imaginacija, koja je zaista konstruktivna, verovatno više doprinosi našoj sreći, nego što to čini razum, koji je u oblasti spekulacija, uglavnom, kritičan i destruktivan. Primitivna privlačnost koju, u časovima opasnosti ili nevolje, divljak tako spasonosno privija uz grudi, tu svetu sliku za koju veruje da svojim svetim i zaštitničkim uticajem obasipa kolibu sirotog čoveka, može da pripíše daleko veću utešiteljsku ulogu u najstrašnijim časovima ljudske patnja nego što bi se to očekivalo od najuspelijih filozofskih rasprava... Nijedna zablude ne može biti tako ozbiljna kao pomisao da će, u odsudnom času, sva lepa verovanja ostati, a jedino ona bolna nestati.“

To što kritički duh modernog Japana danas, posredno, više doprinosi nego što se suprotstavlja naporima strane netrpeljivosti da uništi jednostavna, srećna verovanja ljudi i zameni ta okrutna praznoverja koja je Zapad odavno intelektualno prevazišao – zamisao o Bogu koji ne oprašta i zamisao o večnom paklu – svakako je za žaljenje. Pre više od sto šezdeset godina, Kempfer¹ je pisao da Japanci „u vrlinama, čistoti života i spoljašnjoj posvećenosti, daleko nadmašuju hrišćane“. I, osim na onim mestima gde je domorodački moral

¹ Engelbert Kempfer (1651–1716), nemački putopisac i prirodnjak. – *Prev*

bio izložen spoljašnjem kvarenju, kao što su otvorene luke, ove reči o Japancima su i danas istinite. Moje je lično uverenje, kao i uverenje mnogih nepristrasnih i iskusnijih posmatrača života u ovoj zemlji, da Japan ne može imati nikakve koristi od preobraćenja u hrišćanstvo, ni moralne, ni ma kakve druge, nego bi samo bio na velikom gubitku.

L. H.

Kumamoto, Kjušu, Japan,
maj 1894. godine

Prvi dan na Istoku

„Ne propustite da, što je pre moguće, zapišete svoje prve utiske“, obratio mi se ljubazni engleski profesor¹, koga sam imao zadovoljstvo da sretnem ubrzo po dolasku u Japan: „utisci iščezavaju, znate, i kad jednom izblede, nikad vam se više neće vratiti, a od svega neobično što vas, možda, obuzme u ovoj zemlji, nećete naići ni na šta tako privlačno“. Dakle, pokušavam da ih oživim iz beleški, u tom času zapisanih na brzinu, i shvatam da su, čak, bili daleko neuhvatljiviji nego šarmantni; ipak nešto od svih tih sećanja iščilelo mi je iz pamćenja – nešto čega je nemoguće prisetiti se. Oglušio sam se o prijateljski savet, uprkos svoj rešenosti da je se pridržavam. Prvih nedelja nisam uspeo da se pomirim s tim da ostanem u kući i pišem, dok je, s druge strane, bilo toliko toga da se vidi, čuje i oseti u suncem okupanim ulicama čudesnog japanskog grada. Ipak, i da mi pođe za rukom da oživim sve ta izgubljena osećanja vezana za prve utiske, sumnjam da bih uspeo da ih pretočim u reči. Ona prva privlačnost Japana je neopipljiva i isparljiva poput parfema.

Za mene je sve počelo prvom vožnjom kurumom², izvan evropskog kvarta Jokohame u srce ovog japanskog grada, i sve čega se sećam potom sam zapisao.

¹ Basil Hol Čemberlen. – *Prev.*

² Prevozno sredstvo u Japanu, Kini i Indiji. – *Prev.*

Upravo uz neobično ushićenje, usled vožnje japanskim ulicama – onaj ko upravlja kurumom uopšte ne može da shvati ništa sem gestikulacije, pomamne gestikulacije da ide bilo kuda, da ide gde god, jer sve je neizrecivo prijatno i novo – čovek zaista ima utisak da je na Istoku, na tom Dalekom istoku o kojem je toliko mnogo čitao, toliko dugo sanjao, a ipak, ukoliko ga oči ne varaju, potpuno nepoznat. Čak i pri prvom susretu s ovom više nego poznatom činjenicom ima izvesne ljupkosti, međutim, ovo saznanje se u meni neizrecivo preobratiло usled božanstvene lepote dana. Ima izvesne privlačnosti u neopisivom jutarnjem vazduhu, svežem od prohladnog japanskog proleća i naleta vetra sa snežnih vrhova Fudžija, privlačnosti, verovatno, više od najprijatnije svesnosti, nego od nekog pozitivnog kolorita – izvanrednu atmosfersku prozirnost, uz tek nagoveštaj plavetnila, kroz koje se i najudaljeniji objekti pojavljuju uz zapanjujuću oštrinu. Sunce je tek prijatno toplo; rikša, ili kuruma, je najprijatnije vozilo koje može da se zamisli; a ulični prizori, onako kako su se videli preko razigrane pečurkaste kape mog vozača u sandalama, imali su draž koje sam mislio da se nikada neću zasititi.

Sve izgleda vilinski; jer su sve i svi mali, čudni i zagonetni: kućice pod plavim krovovima, izlozi malih dućana ukrašenih plavim, i nasmešeni mali ljudi u svojoj plavoj odeći. Iluzija nestaje samo u susretu s visokim strancima i tablama okačenim iznad dućana, besmisleno prekrivenim objavama na početničkom engleskom. Svejedno, ovakav nesklad samo naglašava stvarnost, uistinu, on nikada ne umanjuje fascinaciju neobičnim uličicama.

Isprva je to samo neobično čudna zbrka, dok osmatrate jednu od ovih tabli, kroz beskrajno lepršanje zastava i njihanje tamnoplavih draperija, sve do jedne prelepo

i zagonetno ispisane japanskim ili kineskim slovima. Jer, ovde nema ni traga od zakonitosti oblikovanja ili dekoracije: izgleda da svako zdanje ima sopstvenu fantastičnu ljupkost; nema ničeg što je istovetno nečem drugom i sve je zbunjujuće otmeno. Međutim, postepeno, posle jednog sata provedenog u istoj četvrti, čovek počinje da, posmatranjem, donekle nejasno uviđa opšti plan u oblikovanju ovih niskih, svetlih, čudnovato okrenutih drvenih kućica, uglavnom neokrećenih, s prvim spratom okrenutim ka ulici, i uskim trakama u vidu krovova, nagnutih unazad, preko svakog izloga dućana, poput nadstrešnica od sićušnih balkona natakarenih zidova drugog sprata. Počinjete da shvatate zajednički plan za sve ove krhke dućane i njihove nejasne podove visoko izdignute iznad nivoa ulice, kao i opšti način uspravnog slaganja piktoograma, bilo na talasastoj draperiji, bilo na razmetljivo zlatnim i lakiranim tablama. Primećujete da ista tamnoplava, koja preovlađuje u svakodnevnoj nošnji, takođe dominira i na draperijama dućana, premda je tu poprskana drugim bojama – svetlo-plavom, belom i crvenom (nema ni zelene, ni žute). A potom, takođe primećujete da je radnička odeća ispisana istim čarobnim natpisima kao i na draperijama. Nikakva arabeska ne može da postigne takav efekat. Preoblikovani u dekorativne svrhe, ovi ideogrami sobom nose značajnu simetriju, kakvom nijedan oblik bez značenja ne može da se pohvali. Budući da se nalaze na leđnoj strani ogrtača – čisto bela na tamnoplavoj – i budući da su dovoljno velika da lako mogu da se čitaju s velike udaljenosti (ukazujući na neki esnaf ili preduzeće čiji je onaj ko nosi ovakav ogrtač – član ili nameštenik), oni jeftinoj odeći daju prividni sjaj.

I konačno, dok ste i dalje zabavljeni misterijom stvari, kao pravo otkrovenje dolazi vam saznanje da najveći deo ove zadivljujuće slikovitosti, jednostavno, potiče od obilja kineskih ih japanskih slova, u beloj, crnoj, plavoj i

zlatnoj boji, koja ukrašavaju sve – čak i dovratke i pregradne zidove. Možda ćete, na trenutak, pomisliti na efekt engleskih natpisa kao zamenu za ova magična slova, a sama pomisao možda će u vama probuditi izvesno estetsko osećanje brutalnosti, i vi ćete, poput mene, postati neprijatelj *Romajikadži*¹ – tog društva osnovanog isključivo radi gnusne potrebe uvođenja engleskih slova u pisanju japanskog.

2

Ideogram, ni u kom slučaju, na duh jednog Japanca, ne ostavlja ni približno isti utisak koji slova ili kombinacija slova – nezanimljivi, neživi simboli glasovnih zvukova – ostavljaju na duh Zapadnjaka. Za duh Japanca, ideograf je razigrana slika: on je živ, govori, gestikulira. I sav prostor japanskih ulica prepun je ovakvih razigranih slova – oblika koji upadaju u oči, reči koje se osmehuju ili prave grimase poput lica.

Ono što ovakvi ispisi predstavljaju u poređenju s našim beživotnim slovima, mogu da razumeju samo oni koji su živeli na Dalekom istoku. Jer, čak ni štampana slova japanskih ili kineskih uvoznih tekstova ne ukazuju na moguću lepotu istih tih slova kada su preoblikovana za dekorativne natpise, skulpture ili najobičniju svrhu oglašavanja. Nikakva rigidna pravila ne sputavaju maštu kaligrafa ili crtača: svako nastoji da svoja slova učini lepšim od svih drugih; a generacije i generacije umetnika od

¹ Društvo za romanizaciju japanskog alfabeta, koje je 1885. godine, zvanično predložilo uvođenje takozvanog Hepbernovog sistema (nazvanog po Džejmsu Kertisu Hepbernu), zasnovanog na transkripciji glasova iz japanskog jezika u latinski sistem pisanja, koji je ovaj autor predložio u trećem izdanju svog japansko-englesko rečnika, objavljenog 1887. godine.

pamtiveka su naporno radile na uzdizanju, tako da su kroz silne vekove neumornog rada i proučavanja, primitivni hijeroglifi, to jest, ideografi prerasli u stvari neopisive lepote. Ideograf se sastoji od izvesnog broja poteza četkom; ipak, u svaki potez utkana je neotkrivena tajna, umetnost ljupkosti, proporcije, neprimetne zaobljenosti, što ga sve, u stvari, čini da izgledao razigrano, i svedoči o tome da je čak i u trenucima prosvetljenja, umetnik uz pomoć svoje četke tragao za idealnim oblikom poteza, u istoj meri kao i čitavom njegovom dužinom, od glave do repa. Međutim, umetnost poteza nije sve; upravo je umeće međusobnog uklapanja ono što opčinjava, čak toliko da često zaprepašćuje i same Japance. Zapravo, imajući u vidu neobičan, ličan, razigran, esoterni aspekt japanskih slova, uopšte ne iznenađuje postojanje čarobnih legendi o kaligrafiji koje nam prenose kako su se otehljavale reči koje su ispisivali sveci i koje su se uznele sa pločica kako bi povele razgovor s čovečanstvom.

3

Moj kurumaja sebe naziva „Ča“. Ima belu kapu koja izgleda kao poklopac neke ogromne pečurke, kratku plavu jaknu sa širokim rukavima, plave gaće, tesno pripijene kao hula-hopke, koje mu dosežu do članaka, i plave slamnate sandale povezane oko nogu palminim tračicama. Bez sumnje, on predstavlja svu strpljivost, istrajnost i prepredene ulagivačke moći svoje klase. Već je pokazao svoju sposobnost da me natera da mu dam više nego što zakon dozvoljava; i, uzalud su me upozoravali na njega. Jer, prvo saznanje da, umesto konja imate ljudsko biće koje kaska između dve rude, satima neumorno šišajući gore-dole ispred vas, sasvim je dovoljno da u vama izazove saosećanje. A kad ovo ljudsko biće, dok tako kaska

između dve rude, sa svim svojim nadama, uspomenama, osećanjima i razumevanjem, između ostalog ima najnežniji osmeh i snage da uzvрати makar i najmanju naklonost očiglednim pokazivanjem beskrajne zahvalnosti, to saosećanje pretvara se u simpatiju i proizvodi nerazuman nagon za samožrtvovanjem. Mislim da prizor obilnog znojenja takođe ima nečeg zajedničkog s ovim osećanjem, jer čoveka tera da razmišlja o lupanju srca i napinjanju mišića, u istoj meri kao i o hladnoći, zakrećenju krvnih sudova i zapaljenju pluća. Čaova odeća je sva mokra i on briše lice malim peškirom nebesko plave boje ukrašenog figurama bambusa i vrabaca, koji mu je, dok trči, obavijen oko ručnog zgloba.

To što me, pak, privlači kod Ča – nipošto u vidu motivacije, nego kao ličnosti – jeste što brzo učim da ga razlikujem u mnoštvu lica koja nam naviru u susret dok se kotrljamo ovim minijaturnim ulicama. I, verovatno, najpriятniji utisak ovog jutра potiče od jedinstvene krotkosti raširene ljubopitljivosti. Posmatraju vas radoznalo, ali nema nikakve neprijatnosti u tome, nikakve odbojnosti u tim pogledima: najčešće ih prate osmesi ili poluosmesi. A krajnja posledica ovih ljubopitljivih pogleda i osmehа jeste da stranac ubrzo pomisli da se našao u zemlji iz bajke. Otrcana do provokacije, ova fraza, nesumnjivo, glasi: svako opisuje svoj prvi dan u Japanu, govoreći o zemlji iz bajke, i o njegovim ljudima kao vilenjacima. Ipak, svakako da postoji prirodan razlog za ovu jednoobraznost u izboru fraza za opisivanje onoga što je gotovo nemoguće tačnije opisati u prvom pokušaju. Zateći se, iznenada, u svetu gde je sve manjih i nežnijih razmera nego kod kuće – svetu ne toliko visokih i, očigledno, ljubaznijih bića, koja vam se smeše kao da vam žele dobrodošlicu – svetu gde su sve kretnje lagane i meke, a glasovi utišani – svetu gde su zemlja, život i nebo potpuno drugačiji od svega što je čovek video – to je, neizos-

O autoru i delu

Čim je kročio u Japan, Lafkadio Hern istog časa osetio je da je našao dom. Kao i njegov vršnjak Robert Luis Stivenson (rođeni su iste godine), Hern je proputovao svet, radio najrazličitije poslove, često živeo u krajnoj bedi, ali se nikada nije odrekao pomisli da će postati pisac. Kao čovek koga je porodica odbacila, koji se nikada nije osećao kao deo društva, često preko svaka mere povučen i zatvoren, Lafkadio Hern, na prvi pogled zaprepasćuje svojim snoviđenjima i iluzijama koje je pretočio u priče i putopise. Dok je Stivenson, vođen strašću i žudnjom da od sebe napravi pisca, ostavio za sobom jednu provokaciju i pregršt dela koja su mu donela izuzetno mesto u svetskoj književnosti, Hern je na Zapadu, takoreći, potpuno zaboravljen. Ali ne i u Japanu, gde se i danas smatra da je najpotpunije razumeo Japance i njihov način života. Iluzija koju je stvorio, i u kojoj je danonoćno živeo, bila je idealan spoj telesnog i duhovnog, presvučena snenom, gotovo bajkovitom koprenom od teško uhvatljivih odblesaka narodnog života i folklora. Svakako je tu našao nadahnuće za pisanje.

Posle Dablina, gde su ga roditelji napustili i ostavili na brigu pobožnoj tetki, posle Engleske, gde je bio neugledni adolescent, potpuno različit od svojih vršnjaka iz Jorkšira gde je živeo, potom Amerike, gde se probio kao novinar i izgradio sopstveni stil, posle proživljenog na Martiniku, zatim povratka u Nju Orleans, posle ozbiljne bolesti, potom posle propasti restorana, usled prevare poslovnog partnera, koji je nestao, Hern se, sa 100 dolara u džepu, obreo na brodu koji

je od svih mogućih mesta na svetu, plovio nigde drugde nego u Japan. Mnogi smatraju da se, kročivši na dokove Jokohame, Hern vratio u život i preobrazio u vrsnog autora.

Rodio se 1850. godine na grčkom ostrvu Lefkadi. Majka Roza, bila je nepismena lepotica, Grkinja, koja je zapala za oko njegovom ocu Čarlsu, vojnom hirurgu na službi u Britanskoj vojsci, koja je upravo okupirala Jonska ostrva. S očeve strane, porodicu, poreklom iz Dablina, činili su imućni irski protestanti. Upravo tu, u Dublin, Lafkadio je stigao kad mu je bilo svega dve godine. U međuvremenu, otac Čarls, bio je negde daleko na moru, a zatim se majka, poodmaklo bremenita, vraća su Grčku kako bi rodila još jednog dečaka, Džejsma. Lafkadio nikad niše nije video svoje roditelje i nikad nije upoznao brata.

Vaspitala ga je jedna od daljih tetaka, Sara Brenan, vatrezni preobraćenik u katoličanstvo. Posle izvesnog vremena provedenog u Ratminsu, otmenom predgrađu Dablina, dospao je u parohijsku školu u Daramu, u Engleskoj. Upravo tu se potpuno okrenuo dvema stvarima koje su mu docnije veoma koristile – fizičkoj snazi i nesputanoj imaginaciji. Kao već formiran mladić bio je visok svega 160 centimetara, ali veoma razvijene muskulature, čime se, kao neprobojnim oklopom, štitio od nasrtaja engleski školaraca. Ipak, bio je preko svake mere zatvoren u sebe, što se još više pojačalo posle nesrećnog slučaja tokom igre kada je potpuno ostao bez vida u levom oku. U stvari, ionako stidljiv, počeo je da umišlja da nijedna žena njegove klase neće blagonaklono gledati na njega zbog njegovog izbečenog pogleda i sumornog shvatanja stvarnosti i ljudske prirode.

Pošto mu je tetka umrla u nevreme, Lafkadio je bio prinuđen da napusti školu i odseli se u London gde je živeo sa izvesnom devojkom koja je prethodno radila u Dublinu kao kućna pomoćnica. Potom mu se, kada je napunio 19 godina, ukazala prilika da se iseli u Ameriku. Njegova reputacija kao reportera raširila se na obe strane Tihog okeana, i zaista je tačno da su ga hvalili zbog njegovih izveštaja o

zločinima i skandalima, naročito zbog toga što je svoje tekstove umeo da začini pikanterijama o natprirodnom, za čim su čitaoci u ono vreme prosto vapili. U Americi se okrenuo esoternom. Njegova pisma i tekstovi puni su dogodovština, stihova, fraza i objašnjenja, tajanstvenih običaja isprepletanjih sa drevnim verovanjima. Prirodno, Hern se uputio na jug, nadajući se mirnijem načinu života. Pošto je neko vreme napajao svoj izmoreni duh, krenuo je dalje, ka ostrvu Martinik. Međutim, ni tamo se nije skrasio jer mu je nedostajao intelektualni života severa. Ali, Hern, za razliku od Stivensona, nije uživao u životu u tropskim krajevima – naročito ne u francuskom govornom području, gde je, sva je prilika, osećao da gubi dodir sa stilom koji je razvio na engleskom. Na kraju krajeva, Hern je bio knjiški moljac i samoproглаšeni polemičar.

Na Martiniku se razboleo, a kad se vratio u Ameriku, došavši u Nju Orleans, bolest se još više pogoršala. Nema sumnje da mu je groznica strašno oslabila srce, od čega je kasnije i umro. Potpuno se oprostio s novinarskim poslom, a odnosi sa njujorškim izdavačima, u najboljem slučaju, potpuno su oronuli. Najpoznatija dela iz tog vremena su *Mali rečnik kreolskih poslovice* (1885), *Kreolski kuvar* (1885), kolekcija recepata istaknutih kreolskih domaćica i šefova restorana koji su proslavili kuhinju Nju Orleansa. Godine 1879, uložio je čitavih 100 dolara (dobru dvomesečnu platu) u otvaranje restorana, ali njegov partner pobegao je s kuvaricom i gotovinom, ostavivši Herna s loncem u praznom restoranu. Ironija je da je Hern restoran nazvao *Teška vremena*.

Pošto se svojim reportažama proćuo u istočnim delovima Sjedinjenih Američkih Država, potom gotovo gladovao u Nju Orleansu i nakratko putovao na sever kako bi se video s nekim od starih prijatelja, na kraju je krenuo na svoje poslednje i najuzvišenije putovanje. U jesen te godine, Hern se obreo na brodu koji je plovio u Japan. Stigavši u Japan koji je u to vreme strasno prigrljio vrednosti Zapada, industrijalizaciju i modernizaciju, premda ne i ideju o jednom Bogu,

Lafkadio Hern postao je tumač japanske duše, koju su Japanci nerado otkrivali svetu. Uz pomoć predusretljivog profesora Basila Hola Čemberlena, koji mu je pomogao da kasnije dobije službu u Tokiju, iskrcao se praktično kao profesor engleskog u primorskom mestu Macue. Tu je proveo nešto više od godinu dana, ali tu se u stvari, iz prve ruke upoznao s Japanom. Tu je, kao prethodno u Americi, pravio zabeleške o lokalnom životu, običajima i naravima ljudi, ali je postao i kolekcionar porcelana. Beležio je sve što su mu Japanci nudili, more informacija o kulturi i verskim obredima, budističkim i šintoističkim praznicima, plesu, vatri i svcima. Bio je opčinjen njihovom hranom, oblačenjem, poezijom, muzikom gejšama, filosofijom, biljnim i životinjskim svetom, samoubistvima, osmesima, suzama i uzdasima.

Oženivši se 1891. godine, preselio se u Kumamoto, zajedno sa svojom ženom, Secu Koizumi, njenom porodicom i i nevelikom pratnjom. Pošto je dobio sina, po imenu Kazuo, kojem je, i pored još troje dece, bio duboko posvećen, primio je japansko državljanstvo, promenio ime u Jakumo Koizumu. Kao glavni razlog za primanje japanskog državljanstva navodi se njegova briga za Secu i Kazuma, jer po japanskim zakonima, da je umro kao britanski podanik, njegova žena ne bi mogla da nasledi njegovu imovinu. S druge strane, primivši državljanstvo, izolovao se od zajednice stranaca u Japanu. Sredinom osamdesetih godina 19. veka, radio je kao urednik u *Kobe Chronicle*. I dalje je idealizovao Japan, što međutim, uopšte nije doticalo japanske službenike, kao uostalom ni one Japance koji su se zdušno zalagali za modernizaciju svoje zemlje. Njih je Hern prezirao više od ičega, više i od stranih misionara za koje je verovao da su u Japan prispeli kako bi opljačkali onu njegovu istinsku duhovnost.

Ipak, uvideo je da je u raskoraku sa stvarnošću, osećajući „da je stari Japan neizostavno mrtav, i koliko novi Japan postaje ružan“, kako se izrazio u pismu profesoru Čember-

lenu. Poslednjih sedam godina života proveo je u Tokiju, najpre kao predavač na Tokijskom univerzitetu, a potom na Univerzitetu Vaseda. U njegovim očima, prestonica Japana postala je ono što je Njujork bio za Ameriku – potpuna zbrka i doslovna imitacija najtrulijih odlika Zapada, lepota zamjenjena mašinama koje rade kao pomahnitale.

Lafkadio Hern umro je 1904. godine od srčanih smetnji. Nekolicina među strancima u Japanu koji su ga poznavali, vest o njegovoj smrti primili su ravnodušno. U tom času, Japanci ga još nisu prihvatili, ali je, paradoksalno, u Americi uzgradio priličnu reputaciju kao tumač života Japana. Uskoro se stvar promenila, pa je njegov ugled počeo da raste u Japanu, a da blede na Zapadu. Taj jaz kasnije se samo širio.

Japanci su ga uzdizali zbog toga što je, za razliku od drugih Evropljana koji su u to vreme dolazili u Japan, odbacivao vrednosti zapadne civilizacije. U neku ruku, Hern je ukazao na to da su Japanci u svemu bili ravnopravni s Evropljanima, ali su takođe imali veoma duboku i misterioznu duhovnu osnovu. Na Zapadu, Hern se smatra tumačem i utemeljivačem „priča o iščezlom Japanu“, ali duboki jaz u percepciji njegovog dela – blistavih bogova, s jedne strane, i beznačajnog prepisivača mistike, na drugoj – zamaglili su pravog Lafkadija Herna. A on je kompleksna ličnost koja je odbacivala i svoju civilizaciju i svoje vreme, čovek koji nas gleda iz nekih dalekih senovitih mesta onog Japana kojeg više nema.

I na kraju, da pobrojimo najvažnija dela Lafkadija Herna o Japanu: *Odblesci nepoznatog Japana* (1894), *Sa Istoka: Studije o novom Japanu* (1895); *Kokoro: Odblesci i nagoveštaji o japanskom unutrašnjem životu* (1896), *Japanske bajke* (1898); *Japanska lirika* (1900); *Japan: Pokušaj tumačenja* (1904).

Milan Milić

Sadržaj

<i>Predgovor</i>	9
Prvi dan na Istoku	15
Na pijaci mrtvih	40
Kicuki: najstarije svetište u Japanu	52
U pećini dečjih duhova	87
Zabeleške iz Kicukija	104
U japanskoj bašti	130
O dušama	168
Duhovi i đavolčići	178
Japanski osmeh	195
Milan Miletić: <i>O autoru i delu</i>	221